17 มกราคม "วันพ่อขุนรามคำแหงมหาราช"

อัญชลี ภูมิดิษฐ์*

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์... พ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 3 แห่งราชวงศ์พระร่วง กรุงสุโขทัย ทรงทะนุบำรุงกรุงสุโขทัยซึ่งเป็นราชธานีในรัชสมัยของพระองค์อันถือเป็นเสมือนจุดกำเนิดของชาติไทยให้เจริญรุ่งเรืองในทุก ๆ ทาง กล่าวคือ ทรงปกครองบ้านเมืองด้วยพระเมตตาธรรมทำให้อาณาประชาราษฎร์อยู่เย็นเป็นสุข ทรงริเริ่มสร้างสรรค์มรดกทางศิลปะ และวัฒนธรรมที่สำคัญ ๆ ของชาติไว้อย่างอเนกอนันต์ ประการสำคัญที่สุด ก็คือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงคิดประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 1826

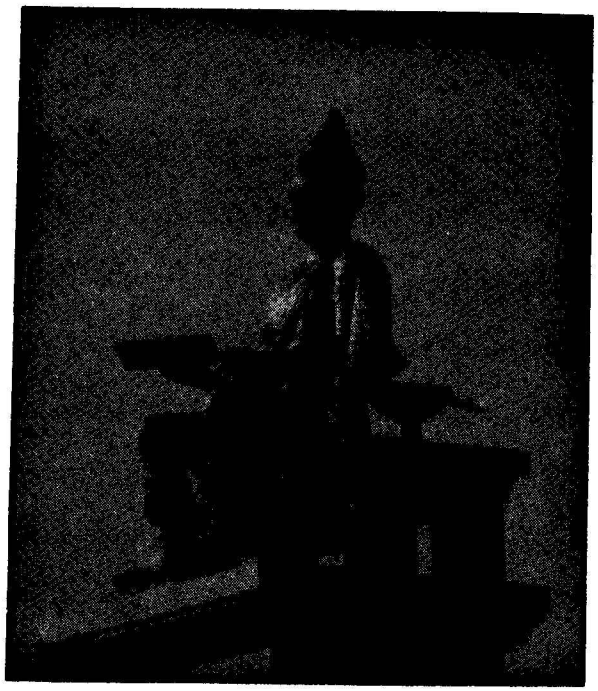

*อัญชลี ภูมิดิษฐ์ บรรณารักษ์ชำนาญการ 6 หัวหน้างานบริการจัดเตรียมและเผยแพร่สารนิเทศ ฝ่ายบริการช่วยการค้นคว้าและวิจัย และผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายห้องสมุดวิทยาเขตฯ สำนักหอสมุดกลางฯ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อันเป็นต้นกำเนิดอักษรที่ใช้กันทุกวันนี้ อีกทั้งยังได้ทรงรวบรวมแคว้นต่างๆ เข้าด้วยกันจนเป็นราชอาณาจักรไทยที่กว้างใหญ่ไพศาลกว่าทุกยุคทุกสมัย พระราชกรณียกิจอันเป็นคุณแก่ประเทศชาติของพระองค์ท่านล้วนแต่เป็นการวางรากฐานแห่งความเจริญไว้ให้แก่ชาวไทยทุกคนสืบทอดต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 700 ปี

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณดังที่ได้ประจักษ์ รัฐบาลและปวงชนชาวไทยจึงได้พร้อมใจกันถวายพระราชสมัญญาแด่พระองค์ท่านเป็น "มหาราช" พระองค์แรกของชาติไทย และได้พร้อมใจกันสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ของพระองค์ท่านขึ้นไว้สักการะ ณ บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์จังหวัดสุโขทัย โดยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีอัญเชิญดวงพระวิญญาณของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชจากศาลพระแม่ย่าไปสถิตที่พระบรมราชานุสาวรีย์ฯ และทรงเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2528 โดยจังหวัดสุโขทัยได้จัดให้มีพิธีถวายบังคมมาตั้งแต่ปี 2528 เป็นต้นมา ซึ่งต่อมาในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2531 สำนักงานสภาจังหวัดสุโขทัยได้มีหนังสือเสนอต่อฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ขอให้มีการกำหนด "วันพ่อขุนรามคำแหงมหาราช" ขึ้น โดยถือเอา วันที่ 17 พฤศจิกายน ซึ่งเป็นวันที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราช-ดำเนินเพื่อทรงประกอบพิธีและทรงเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ เป็น"วันพ่อขุนรามคำแหงมหาราช"

ต่อมาคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติและคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยและจัดเอกสารทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ได้พิจารณาทบทวนเรื่องการกำหนดวันสำคัญทางประวัติศาสตร์โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความถูกต้องตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โดยคณะกรรมการฯ ได้เสนอความเห็นว่า ควรจะเป็นเหตุผลที่ว่า **พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพบหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งตรงกับวันศุกร์ที่ 17 มกราคม 2376**

เมื่อได้มีการนำเสนอต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2532 แล้ว ในที่สุดคณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติตามที่สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีเสนอ ในการกำหนดวันสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาติซึ่งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ และคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ได้พิจารณาเห็นชอบ

ด้วยแล้ว ดังนั้น วันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2533 จึงเป็นวันสำคัญทางประวัติศาสตร์วันหนึ่งซึ่งได้ถูกกำหนดขึ้นอย่างเป็นทางการครั้งแรกในปีนี้

มีหลักฐานบันทึกจากสมุดจดหมายเหตุ และสมุดไทยซึ่งเดิมเป็นของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ มีข้อความตรงกันว่า "เมื่อศักราช 1195 ปีมะเส็ง เบญจศก จะเสด็จขึ้นไปประภาสเมืองเหนือ มัศการเจดียสฐานต่าง ๆ... ครั้น ณ วันขึ้นหกค่ำกลับมาลงเรือเจ็ดค่ำเวลาเที่ยงถึงท่าธานี เดินขึ้นไปเมืองสุโขทัย ถึงเวลาเย็นอยู่ที่นั้นสองวัน เสด็จไปเที่ยวประภาษ พบแท่นศิลาแห่งหนึ่ง อยู่ริมเนินปราสาท ก่อไว้เป็นแท่นหักพังลงมาตะแคงอยู่ที่เหล่านั้น ชาวเมืองเขาเครพย์ สำคัญเป็นสานเจ้า เขามีมวยสมโพธทุกปี... รับสั่งให้ฉลองลงมา ก่อเปนแท่นขึ้นไว้ใต้ต้นมะขามที่วัดสมอรายกับเสาศิลาที่จารึกเปนหนังสือเขมรที่อยู่ในวัดพระศรีรัตนศาสดารามนั้น เอามาคราวเดียวกับแท่นศิลา" (อักขรวิธีคัดลอกจาก "ประวัติและการศึกษาเกี่ยวกับศิลาจารึก" จัดทำโดย หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ใน **ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ** หน้า 2)

ในปีมะเส็ง เบญจศก จุลศักราช 1195 หรือ พุทธศักราช 2376 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ขณะที่ยังเป็นเจ้าฟ้ามงกุฎและยังทรงผนวชเป็นพระภิกษุอยู่ก่อนเสวยราชสมบัติได้เสด็จประพาสเมืองเหนือ นมัสการเจดียสถานต่างไปตามลำดับ ในวันขึ้นเจ็ดค่ำได้เดินทางไปถึงเมืองสุโขทัยในเวลาเย็น ประทับอยู่ที่นั่นสองวัน ได้เสด็จเที่ยวประพาสพบแท่นศิลาแห่งหนึ่ง เขาก่อไว้อยู่ริมเนินปราสาท เป็นแท่นแต่หักพังลงมาตะแคงอยู่ที่นั้นชาวเมืองเคารพเป็นที่นับถือกลัวเกรงของมหาชน ได้นับถือสำคัญเป็นศาลเจ้า เขาจัดให้มีมวยสมโภชทุกปี ทอดพระเนตรเห็นแล้วเสด็จตรงเข้าไปประทับ ณ แท่นศิลานั้นก็มิได้เป็นอันตรายสิ่งหนึ่งสิ่งใดด้วยอำนาจพระบารมี เมื่อเสด็จกลับรับสั่งให้ชะลอลงมาจารึกอักษรเขมรเสาหนึ่งและอักษรไทยโบราณเสาหนึ่ง เอามาก่อเป็นแท่นไว้ใต้ต้นมะขามที่วัดราชาธิวาสหรือวัดสมอรายซึ่งเรียกกันในขณะนั้น ครั้นภายหลังได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้ว ดำรัสสั่งให้นำไปไว้ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แท่นศิลาที่ทรงโปรดให้ชะลอลงมานั้น คือ พระแท่นมนังคศิลาอาสน์ และศิลาจารึกอักษรไทยโบราณก็คือศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชที่ได้ทรงจารึกพระราชประวัติและเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับเมืองสุโขทัย และจารึกด้วยตัวอักษรไทยที่พระองค์ทรงประดิษฐ์ขึ้น ศิลาจารึกอักษรเขมรอีกหลักหนึ่งนั้นเป็นศิลาจารึกของพระมหาธรรมราชาลิไทย

หลักศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เป็นศิลาเรียบสูง 1 เมตร 11 เซนติเมตร กว้าง 35 เซนติเมตร หนา 35 เซนติเมตร มีจารึกทั้ง 4 ด้าน ด้านที่ 1 มี 35 บรรทัด ด้านที่ 2 มี 35 บรรทัด ด้านที่ 3 มี 27 บรรทัด ด้านที่ 4 มี 27 บรรทัด

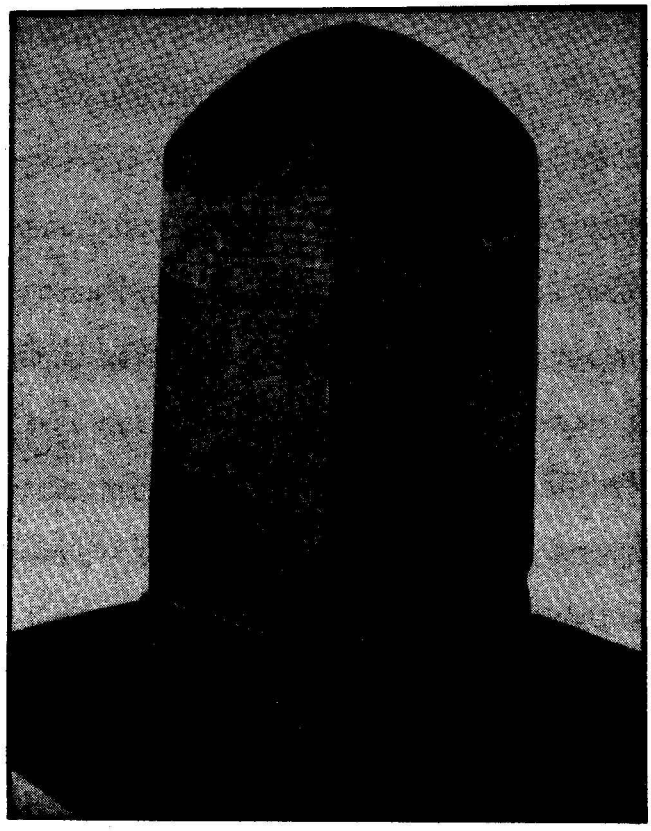

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 นอกจากจะทรงเป็น "คนแรก" ที่ได้พบศิลาจารึกนี้แล้วยังทรงเป็นผู้ที่ได้อ่านศิลาจารึกดังกล่าวเป็นคนแรกอีกด้วย ดังปรากฏลายพระหัตถ์คำแปลเป็นภาษาอังกฤษ ตามสำเนาจารึกซึ่งพระราชทานแก่ เซอร์ ยอห์น โบวริง และได้รับการตีพิมพ์อยู่ในหนังสือของเซอร์ ยอห์น โบวริง ชื่อ The Kingdom and People of Siam เล่ม 1 หน้า 278

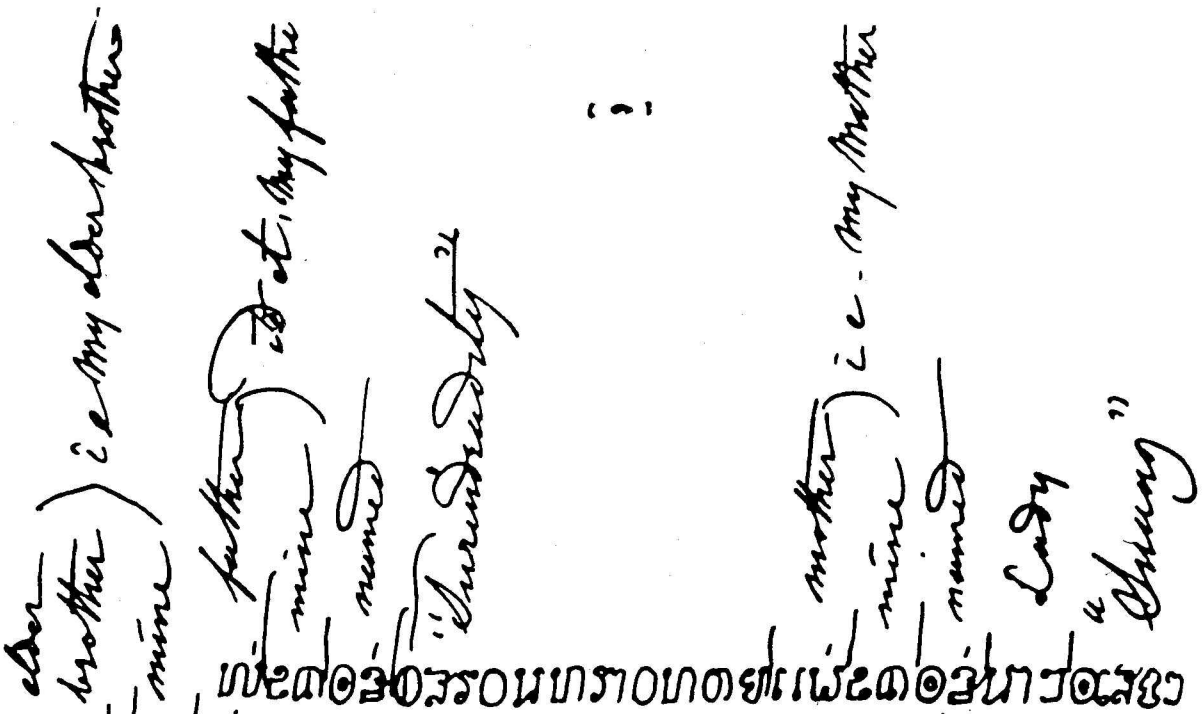

หน้าแรกของลำเนาจารึก ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทาน เซอร์ ยอห์น โบวริง มีลายพระหัตถ์คำแปลเป็นภาษาอังกฤษ (ตีพิมพ์อยู่ในหนังสือของ เซอร์ ยอห์น โบวริง ชื่อ The Kingdom and People of Siam เล่ม ๑ หน้า ๒๗๘)

เอกสารอ้างอิง

"การกำหนดวันสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาติ." **สยามจดหมายเหตุ,** 21-27 กรกฎาคม 2532 : 825.

สมชาย พุ่มสอาด, กมล วิชิตสรศาสตร์, และสมพงศ์ เกรียงไกรเพชร. **700 ปี ลายสือไทย.** กรุงเทพมหานคร: เดือนสยาม, 2527.

สำนักงานสภาจังหวัดสุโขทัย, "ขอให้มีการกำหนด วันพ่อขุนรามคำแหงมหาราช." (จดหมาย) ธันวาคม 2531. (เอกสารถ่ายสำเนา)

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, "จดหมายแสดงความคิดเห็น." (เรื่อง การประกาศวันพ่อขุนรามคำแหงมหาราช...) 16 พฤษภาคม 2532. (เอกสารถ่ายสำเนา)

หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, "ประวัติและการศึกษาเกี่ยวกับศิลาจารึก." **ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ,** กรกฎาคม 2531 : 2-39.